

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisdiednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BANYAI ÁRPÁD, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
SÓLYOM JÁNOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ívnyi tartalommal. — **Előfizetési ára**: egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíthatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiac-tér 6-ik szám.), az előfizetési pénz, hirdetések és reklamációk pedig — SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti péczárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők

Jelentés a közoktatás állapotáról.

IV.

Külön pontok alatt ismerteti a jelentés a népiskolai oktatás keretébe utalt tanintézetek közül az állami jellegűeket. E szerint tisztán állami iskola 783 volt az országban; ezek közül elemi népiskola volt 715, felső népiskola 19, polg. iskola 40, felsőbb leányiskola 9. Ezekben az intézetekben 70.222 növendék tanult.

Részletes táblás kimutatás mellett térképen is ki van mutatva, hogy az állami intézetek miként vannak elosztva a megyékben. Lehet s kétséggel van olyan helység-kben is állami iskola, a hova az ilyek állítása nem indokolt; de az állami iskoláknak valójában humanus hivatása a vegyes ajku vidékeken tűnik ki, hol alkalmasul szolgál arra, hogy a növendékek az állam nyelvét megtanulják. Legtöbb ily intézet van Bereg megyében 80, az erdélyi részekben Torda-Aranyosban 43, Hunyad megyében 34. Szemmel látható bizonyítéka ez iskolák szükségének az, hogy általán nagyon népesek, sok gyermek használja.

Népiskolákra közvetlen az állam pénztárából kiadott 733.993 frt.; az állami 19 felső népiskolára 72.043 frt.; 40 polgári iskolára 255.410 frt.; a 9 felsőbb leányiskolára 141.261 frt. Ebből a budapesti IV. kerületi felsőbb leányiskolára 29.040 frt. adatott ki az állam pénztárából. Állami népoktatási intézetekre az állam összes kiadása 1,202:707 frt. volt.

A jelentés III. fejezete a tanítók viszonyait tárgyalja. Van az országban 24.148 tanító, tehát minden egyes iskolára átlag egy és fél tanító esik; férfi tanító 21.132, nőtanító 3.016. Tekintetbe véve, hogy feles számú tanköteles gyermek számára nincs még iskola, még 5.900 tanítóra volna szükség. Okleveles tanító volt 21.015, nem okleveles 3.133; ez utóbbiak száma 20 év alatt 7.531-gyel apadtott. A tanítók közül anyanyelvi képességgel 20.979; tanító képességgel 948, kevésbé 1.391, s 837 tanító éppen nem bírta a magyar nyelvet.

Az V. fejezet a népiskolák költségeit tárgyalja, az összehasonlító kimutatás e tekintetben öröndetes gyarapodást tüntet fel: az iskolák összes jövedelme 14,866.120 forint volt; a kiadás ugyan ennyi, melyből 1,344.065 frt. fordítatott beruházásokra, építkezésekre és tőkésítésre. A jövedelmet illetőleg a hatóságok között legalól áll Budapest 1,700.224 forint bevétellel, leghátul Fogarasmegye 49.651 forinttal. Rendes tanítói fizetés czimén kiadott 10,021 332 frt. Segédtanítói fizetés czimén 878.554 frt.,

együtt 10,899.886 frt. Ha ez összeget a 24.148 tanító közt megosztjuk egy tanítóra átlag 484 frt. 50 kr. jut. Azonban ez általán nagyban alterálja az, hogy a felső népiskolai meg polgári iskolai tanítók magasabban levén díjazva, a néptanítók fizetése ez általánál sokkal kisebb, mely aránytalanságot a jelentéshez mellékelt táblás kimutatás is tanúsítja. Míg ugyanis Hajdumegyében egy tanítóra 1.205 frt., Budapesten 1.097 frt., akkor Kiskülföld megyében csak 222 frt. jut átlag egy tanítónak; tehát van oly megye, melyben az iskola tanítók sokkal kevesebb fizetést kapnak, mint a megyei hajduk és hivatal-szolgák. Fájdalommal kell látnom, hogy az erdélyi részek megyéiben csak Brassó-, Csik- és Szeben megyékben emelkedik fel az általán 400 frt. évi javadalman felül, öt megyében 300 frton felül; 3 megyében nem emelkedik fel 300 frtig. Maga a jelentés konstatálván, hogy a tanítók érezhető hiánya abból magyarázható meg; mert a csekélyen díjazott néptanítói állomásra az ifju emberek nem igen vállalkoznak; mulhatlanul égetővé válik a kérdés, a mi anynyival inkább kitünő, mert lehetetlen azt várni, hogy a törvény értelmében 4 gymn. osztályt végzett s azután négy évig képezdében tanult, tehát idő tekintetében főgymnasiumi tanfolyamnak megfelelő kézsültséggel bíró ifjak, a hivatali hierarchia létrájának meg a szolgakénál is alsóbb fokára állíttassanak. Csak nagy méltánylásunkat kell kifejeznünk azon szerénységök-ért, hogy fizetés emelésért való folyamodásuk még nem áll a törvényhozás előtt.

E viszásság némi egyhítésére szolgál egyfelől az, hogy az állami meg községi iskolák tanítói némi czimeken csak részesülnek 400 frt. sőt ezt meghaladt javadalmakban, másfelől a felekezeti iskolák tanítói alkalmazottságuknál fogva oly javadalmokban is részesülnek, melyek a jelentés táblázatainak rovatain kívül esnek. Ne kedvetlenítsen el tehát az, hogy másokhoz mérten kevesebb javadalmunk van; az az érzet, hogy kötelességünket becsülettel teljesítettük, nem csekély javadalom.

A képezdéről hasonlóan részletes ismertetést nyújt a jelentés V. fejezete. Volt az országban 71 képezde, beléértve a budapesti polgári tanító-, valamint a polgári tanítónőket és nevelő-nőket képző-intézeteket is. Jelle-gökre állami 25; rom. katolikus 24, gör. kath. 4, görög keleti 3, ev. ref. 4, ágostai 10, izr. 1; fokozatra polgári tanító és tanítóó állami 2, felekezeti 1, növelőnőket-képző állami 1. Az állami képezdek négy éves tanfolya-mnak levén, a jelentés panaszosan említi, hogy a feleke-

zeti képezdek nem ily terjedelműek, s azok nagyobbára három- sőt vannak két éves tanfolyamuak is. Hasonlóan hibáztatja a jelentés, hogy a felekezeti képezdek nagyobb részének nincsenek saját helyiségeik, saját termeik, sőt más intézetekkel kapcsolatban vannak, végül hibáztatja, hogy sok képezdeknek nincs kerti és mezei gazdaság tanítására szükséges helye, s különösen pedig iparágak tanítására szolgáló iparműhelyek. E legutóbbi sajnálkozását a jelentésnek magam részéről éppen nem osztom. Magam is sajnálnám, ha vagy egy leendő népiskolai tanító úgy lépnék hivatalába, hogy a gyümölcsfákkal, cserjékkel és szőlőtővel való elbánás módját jól ne tudja; de éppen úgy sajnálom azokat a képezdei növendékeket, a kiket nyegleségből és tudatlanságból mesterségek tanulásával hasztalan kizoznak. Fájdalom, lassan ábrándulunk ki ebből az iparos néptanító mániából.

Abban sem botránkozom meg, ha a felekezetek képezdeiket más intézeteikkel például gymnásiumaikkal, papnöveldéikkel hozzák kapcsolatba, s főbb intézeteik tanárait a képezdekben is alkalmazzák; ez szerintem éppen nem akadályozza, hogy ily módon ne lehessen teljesen elkészült jó néptanítókat növelni; növelni mondom, mert a protestánsok benlakással járó collegiumaikban, tehát növelő intézetekben növelik és tanítják néptanítóikat.

A második sajnálkozást sem osztom egészen; való, hogy az állami képezdek növendékeinek 4 évig kell tanulni, míg a felekezeti képezdek növendékei már három sőt két évi tanulás után is alkalmazást, tehát kenyeret nyernek. Ez némi méltatlanság, de ezt enyhíti egyfelől az, hogy az állami képezdek növendékei rendszeren jövedelmezőbb alkalmazást nyernek; másfelől az, hogy magasabb kulturában részesülnek. Ámbar még mindig kérdéses, hogy a képezdei tanfolyamnak négy évre való terjesztése szükséges és indokolt-e? Részemről, mint állam, megmaradtam volna a három éves tanfolyammal, mert ez idő alatt jóra való növendék, helyes vezetés mellett mind a pályájához szükséges ismereteket, mind pedig a tanítás módjában való ügyességet megszerezheti. Igaz ugyan, hogy négy év alatt többet tanulhat, tovább fejlődhetik; de láttam én már képesítő vizsgát tett növendéket, kinél a hitt magasabb kultúra embaras de richesse volt, nem igen akarván nyakára férni a szerény néptanítói foglalkozás.

Hanem én elvileg nem tartom indokoltnak a felekezeti képezdek létezését. Miután az ország kellően gondoskodott néptanítók képzéséről; kellő számu képezdét állítván fel. Most már némi verseny van az állam és felekezetek között az ügy kárára, tagadhatlanul az állami intézetek előnyére. A táblás kimutatás szerint a 18 állami tanítóképezdeknek, a tanítónöképezdekre nem vonatkozik elmulkedésünk, átlag mindeniknek 53 növendéke van; lehetne két enynyi; szükség esetén lehetne a képezdek számát szaporítani; s a tanító képzésről kellő mértékben gondoskodva lenne. Most az állam jó tanítókat nevel; de sokba kerülnek; 53 növendékért 25 ezer forint évi költséggel nem érdemes intézetet tartani.

A felekezeti intézeteknek mulhatlanul fogyatékosoknak kell lenni. A jelentés szerint 16 oly felekezeti képezde van, melyeknek népessége 4—30 közt változik; az erdélyi ágostai superintendensia 64 növendékért 5 képezdét tart fenn; s mert nem lehet hinni, hogy oly esztelen legyen valamely testület, hogy 12 növendékért oly költséges intézetet tartson fenn, minő egy tanítóképezde, mulhatlanul az a gyanu keletkezik, hogy valami játék van a dologban. Másik gyanus körülmény az, hogy a jelentés szerint a felekezeti képezdek növendékei számában nagy ingadozás van, az ev. ref. képezdekből például évközben 71%, a lutheránusokéból 65%-a lép ki

a növendékeknek, a kik azután segédtanító czímen alkalmaztatnak. Ily segédtanító volt a kath. népiskolák mellett 1.191, a gör. kath. 188, a keletiekénél 233, az ev. ref. 164, a lutheránusoknál 118, kik mindnyájan a tanügynél maradnak, a képezdei rendes tanfolyamot végzett jelölteknek, sőt magának az ügynek hátrányára. Az az egy körülmény enyhíti a visszásságot, hogy némely tanítói állomásnak oly csekély javadalma van, hogy a tanító táplálkozását és ruházódását is csak szűkösön fedezi; ily helyeken tehát a kevésbé képzett tanító is jobb, mint a semmi. Azonban mégis elvileg helytelenség. A valódi közművelődés minden barátja melegen óhajtja, hogy a felekezetességi szellem és irányzat a népnevelés keretében már valahára megszűnjék.

A növendékek száma a tanév bezártával volt 2.729 férfi, 1.214 leány; ezek közül állami intézetekben 948 növendék, a többi felekezeti képezdekben.

Az állam képezdeire 607.249 frtot költött, egy tanítóképezdei növendék került átlag 356 frtba, egy tanítónöképezdei növendék 441 frtba; ösztöndíj kiadatott 948 fru növendék közül 916-nak 83.759 frt., tehát egy növendéknek átlag 91½ frt., 605 leány-növendéknek 60.002 frt., tehát átlag egynek 153 forint. A tanítónöképezdek tehát kétszerre költségesebb intézetei az államnak. Nagy visszásság. Az állam biztosítva van, hogy a képezdeiben tanult fru-növendékek bizonyosan tanítók lesznek, mert egyebek nem lehetnek; míg a tanítónöképezdek növendékeinél a képeztetés gradus ad — férjhezmenetel. Természetes dolog; jól van!

Blindre fogadni mernék, hogy például a kolozsvári tanítónöképezdeben az állam tetemes költsége mellett tanult növendékek közül legalább 40% ma már nem tanító.

Kovácsi Antal.

Jutalom-osztás az iskolában.

Most, a midőn csak napok választanak el a tanévet bezáró közvizsgálatoktól; most, a midőn tanító és tanítvány egy év fáradalmának gyümölcséről számol be, s míg az utóbbinak a jó felelet mintegy ösztönző a kitarító munkára, addig az előbbinek tiszta önérzete a bírálója; most, a midőn a zárvizsgákon megtelnek a tantermek érdeklődéssel; bár nagyon sokat lehetne mondani arról, hogy milyen legyen a zárvizsga az érdeklődés fokozása fejlesztése céljából, a nélkül, hogy ennek rovására a kíváncsiságnak legyen eszköze, s bár e kérdés fejtegetése nem csak háladatos, de vele tisztába jöni szükséges is volna, mind a mellett hű akarván lenni a címhez, e korszerű kérdés fejtegetését egy jövő alkalomra hagyva, tegyük vizsgálódásunk tárgyává, hogy jogos, vagy jogtalan a jutalom osztogatás?

Megdönthetlen igazság az, hogy az elmélet hitelét rendszeren a tulhajtott elméletek szokták megrontani. Fel-tűnik valaki előtt egy bizonyos jelenség, látja a tünemények találkozását, s a nélkül, hogy komoly megfigyelés tárgyává tenné az ok és okozatot, a következményt; a nélkül, hogy bevárná, hogy az okozati összefüggés, az események ismétlődése mindig ugyanaz-e, mert felfedezése a tapasztalat látszatával is bir; a felületen vizsgálat nyomán kész a következtetéssel s igyekszik és rendszeren tud is annak táborát szerezni. Ez nagyon természetes is, mert az emberek nagyon könnyen megegyeznek az általános, vagy ilyennek látszó elvekben, s csak az alkalmazásánál fejlődnek ki a külön vélemények.

Az ily erőszakolt elvek, különösen a nevelés terén, ártanak a tudomány tekintélyének, mert sehol sem függ

az eredmény annyira a személy egyéniségétől, mint éppen itt.

Míg egy szelid modoru, szeretetteljes bánásmódu tanító kevesebb képzettséggel is eredményt bír felmutatni, addig egy másik, kinek széles szak- és tárgyismerete párosul buzgósággal, odaadással, de hiányzik a legfőbb kellék: a gyermekek érzéséhez, gondolkodásához való leereszkedés: a külső eredményben az előbbi mögött messze hátramarad.

Hányan vannak, kik e röviden vázolt két esetre hivatkozva, lenézik a nevelés-tudományt, melynek egyes tételeit, bár a józan okosság útján meg nem czáfolhatók, a következmények igen gyakran meghazudtolják.

A nevelés-tudomány vitás tételei sorába tartozik a jutalom osztogatás kérdése is, a mely ellen és mellett sok és fontos ok hozható fel. A nélkül, hogy föltétlenül pálcázat történék egyik mellett a másik rovására, felsoroljuk a főbb bizonyító okokat, úgy ellene, mint mellette.

Lélektanilag bebizonyítható, hogy a jutalom osztogatás által a gyermekek között válaszfalat felállítani erkölcsi szempontból nagyon káros.

Ha a tanulásra, jó magaviseletre jutalomra való kilátással ösztönöztetik a növendék; ha a szorgalom, kitarítás, odaadás, tehetség eszköznek állítatik a dicsőség elérésére: akkor a tudományt nem magáért gyűjtik, hanem, hogy társaik felett tündököljenek, s várják a pillanatot, a midőn, leggyakrabban a természet gazdag adományáért, a többiek felé helyzetnek.

Alkalom van adva vele a hiuság, elbizakodottság önbálványozás kifejlésére, melyek természetes következménye az elégedetlenség; mert ha megszokta a tömjénezést, a másoktól való megkülönböztetést, az életben is ragyogni, dicsőíttetni kíván, s a nagyravágyás ösztönzéséből feláldoz mindent szenvedélyének, feláldozza hírét, nevét, fel becsületét, s ha czélt nem ér, elveszti önmaga és embertársai iránt táplált bizalmát.

Azok, kik önhibájok nélkül a jutalmazottak közé nem sorozhatók, igazságtalanul vannak büntetve, meg vannak szégyenítve, tudatlanoknak, rosszaknak bélyegezve. S mily leverő, lelket zsibbasztó azon tudat, hogy önhibánk nélkül vagyunk büntetve, elítélve; mily leverő az ily mellőzés, de mily nagy tápot nyújt a gyűlöletre, irigységre, boszúra.

A midőn az iskola czélja, hogy a különböző állásu, fejlettségű és tehetségű gyermekeket azon meggyőződésre vezesse, hogy ők egy nagy család egyenlő szeretetben, becsülésben részesülő gyermekei: a helytelen jutalom osztogatás által egymástól elszigetelődnek, s a helyett, hogy az egyetértés, kölcsönös bizalom megerősödnék, kifejlik egyiknél a dölly, a másikkal a boszú.

Várható-e ott figyelem, szeretet, hol a kedély fel van zavarva, hol egyiknek szívében a kevelység tombol, s a másikkal az irigység, boszú rejtőzik el alattomosan. Szóljunk-e még arról, hogy a szülők és tanítók közt mily sok surlódást szül. Nem szólok elhallgatom, bár sokat lehetne róla mondani.

Látni való, hogy a jutalom osztogatásnak mily szomorú következményei lehetnek s ha épp az ellenkezőjéről is nem volnánk meggyőződve úgy a jutalmazás és jutalom osztogatás, mint beteges agy szerencsétlen szülőtje örökre száműzendő volna. Csakhogy a jutalmazás mellett is számos érv hozható fel.

Tény, hogy az iskola egy hid, melyen a szülői házból a társadalomba vezetendő a növendék; következésképp az iskola nem szigetelheti el magát a társadalomtól, melynek szolgálatában áll. Szóval az iskola kicsinyben maga a társadalom, s minél inkább elszigeteli magát tőle, an-

nál eszményibb nevelés adható; de a növendék annál kevésbé találja fel a társadalomban otthonát. Nem csak az életnek kell tanítani, de elő kell készíteni a növendéket az életre. S mit látunk itt? Van-e egyenlőség a szó valódi értelmében? Itt a kitartó munka, szorgalom, odaadás, pontosság egyenlő értékű-e a restséggel, dologtalansággal, rendetlenséggel? Ha az életben meg van a kötelességek teljesítésének méltó jutalma, az elhanyagolásnak büntetése: épp úgy meg kell lenni annak az iskolában is.

A mint az életben erőnket hatványozza annak tudata, hogy tettünkkel mások elismerését kivívtuk: épp oly mérvben hat buzdítólag a gyermekkorban a puszta elismerés tudata. A mint a társadalomban minden embernek czélja van, melyet munkája által elérni óhajt, s ezen vágyból támad a versenyzés, mely míg nemes versenyzés, mindig becsülendő, méltánylandó: épp úgy fejlődik ki a verseny az iskolában.

Jutalmaz és büntet a természet és társadalom is. Ebben az iskola nem lehet kivétel, sőt kötelessége előkészíteni a növendéket a tényleges állapothoz. Ki kell mutatni, hogy szorgalom, kitarítás, tehetség-felhasználás a siker feltétele s hogy a világ a sikert jutalmazza, s hogy a sikerért folytonos a küzdés fáradás. Fel kell tehát kelteni a nemes versenyzést, de a mely a becsület-érzéssel párosuljon. Így lesz lehetővé téve, hogy a munka s az azt követő siker a gyermeket igazán érdekelje; ezen kívül ily módon kimutatható leend az, hogy bár a tehetségek különbözők, s vannak, kik ebből gazdagon vannak jutalmazva; a dicséret annak jut osztályrésztül, a ki tehetségeit jól felhasználja. Ha sikerült erről meggyőzni a növendékeket: akkor egymás gyengéi elnézésére, szeretetre, türelemre, jóakaratra bizton számíthatni; akkor nem lehet attól tartani, hogy a jutalom élvezése hiuvá, döllyössé, elbizakodottá teendi a jutalmazottat; míg a jutalom irigység, boszúállóvá azt, a ki jutalomban nem részesült.

A helyesen alkalmazott jutalmazás nem hogy behatna a rossz indulatok fejlődésére, de sőt a nemes érzés megszilárdulását hathatósan előmozdítja.

De milyen legyen a jutalmazás?

A mint a feddés, dörgálás szeretetteljes: a jutalmazás legyen igazságos. Minden munka önmagában hordja jutalmát, e tudat verjen mély gyökeret a gyermek szívében s kevés dicséret, elismerés is csodát mivel.

Ismerje el, s tudja méltányolni a tanító a gyermek előhaladását, de jutalmazza mindig azon önmunkásságot, mely az eredmény felmutatásához szükséges volt; jutalmaztassék mindig a tiszta érdem, az ily tulajdon, melyet mindenki megszerezhet. A modor, melylyel jutalmazunk, szerencsésen eltalálhatja azon közép utat, hol a jutalmazott elkapatva s a mellőzendő elszomorítva ne legyen.

Igy jutalmazni a mily szép, oly nehéz, de ez az egyetlen ésszerű jutalmazás, mely nem csak megengedhető, de kötelesség is. A munka önmagát jutalmazza s az érdemet elismerni, ez a legfőbb jutalmazás, s hogy ezt a növendék a maga értékebe vehesse, oda őt nevelni kell. A jutalmazásnak ily neme, bár ez az egyetlen ésszerű, a mesterkelt jutalmazást, a zárvizsgákon való jutalom osztogatást nem soríthatta ki.

S a mennyiben az ily jutalom osztogatás a kegyelet ápolásának eszköze lehet, addig míg a nevelés annyira fejlődik, hogy az ésszerű jutalmazás, a mesterkeltet kiszoríthatja, nézetem szerint a zárvizsgákon való jutalom osztogatást nem lehet föltétlenül elítélni.

Pap György.

Az elemi népiskolai énektanítás kérdéséhez.

Az elemi népiskolában az ének tanítása az 1868. évi XXXVIII. t. cz. értelmében a kötelezett tantárgyak közé tartozik. Ugyancsak az érintett törvényezikk értelmében kiadott tanterv, mint a többi tárgyakét, úgy az énektanítás anyagát és ennek osztályokra való felosztását is megszabta. Hogy mit, megnyit és hogyan kell tanítani az éneket, arról maga a tanterv rövidségénél fogva nem nyújthat kellő tájékoztatást; sokkal többet, sőt igen sokat mond a tanterv e tárgyánál a *) alatt közölt azon jegyzet, hogy az énektanításnál a Bartalus-féle énektanító vezér- és kézikönyveket kell használni. Azt hiszem tehát, hogy csak is az felel meg az énektanítást illetőleg a tanterv által kiszabott követelményeknek, ki egy a tanterv mellé rendelt kézikönyvet használva s azt a tantervvel vagy a hol szükségesnek látja a tantervet a kézikönyvvel összeegyeztetve tanítja a szóban forgó tárgyat.

Hogy ez valóban megtörtént-e, illetőleg az ének úgy és oly módon tanítatott-e, mint azt a tanterv megszabta, az erre vonatkozó ellenőrzésnek számbavehető nyoma nem volt a legutóbb lefolyt tanévig. Ellenkező esetben már régen tisztázva volna az énektanítás ügye s vagy a tanterv, vagy a használatra rendelt kézikönyv, vagy éppen mindkettő változás alá esett volna.

Az énektanítás mesterségét csak a természettől adott hajlam és alapos képzettséggel űzhetni úgy, hogy az valódi célját elérje. Hiában állítja azt valaki, hogy egy énektanító-vezérkönyv segítségével minden tanító a tanterv értelmében taníthatja az éneklést; én nemcsak nem hiszem, hanem azzal szemben azt is merem állítani, hogy nincs, nem lehet tanító, ki a kiszabott tantervhez és az a mellé rendelt kézikönyvhöz ragaszkodva megtanította volna tanítványait arra, mit a tanterv az elemi iskola I–VI. osztálya számára 1 (a negyedik osztályban 2) heti óra alatt tanulni kijelölt. A száraz énekgyakorlatok a tanítást élvezetessé nem teszik, a pusztá hallás szerint való tanítással sem elég eredményt, sem célunkat nem érhetjük el.

Mit végeztek ez ügyben eddig az iskolák? Ez attól függött, hogy milyen kezekben volt az énektanítás. Ha az illető tanító búzósága mellett nem hiányzott a természettől föltételezett hajlam és gyakorlati képzettség, úgy bizonyosan szép eredményeket mutathatott föl, ha talán nem is felelt meg szorosán a tanterv követelményeinek. Ha pedig hiányzottak az érintett tulajdonságok, úgy kötelességből kifolyólag tanította és tanítja az éneket úgy, a mint hajlamaitól és képességétől elvárhatni. Így több helyen az ország népiskoláinak tagadhatlanul szép eredményeket mutattak föl, de a legtöbb helyen nem felel

meg az énektanítás azon kívánalmaknak, melyeket akár a tanterv, akár annak célja eléje szab. Sietek itt megjegyezni, hogy ennek korántsem a tanítók az okai, hanem azon rendszer, mely az énektanítást minden tanítóra egyaránt kötelezővé teszi.

Ezt a magas kormány is érezte s e tekintetben az újabb időben határozott haladásnak lett alapja. Jövőre nézve megvetve azon miniszteri rendelettel, melynek értelmében ezután minden fölveendő tanítóképző-intézeti növendék az énekből is vizsgálatra állani köteles. E rendelet kelte előtt fölvelt tanítóképző intézeti növendékek a tanfolyam bevégzése és tanképesítésük idején az ének és zenéből is nyertek különféle osztályzatokat, kivéve azokat, kiket a természet annyi zenei hallással sem ajándékozott meg, hogy osztályozás alá vehetők lettek volna. Ehez hozzá véve azt, hogy a jelenben működő tanítók legnagyobb többsége még a 3 éves tanító-képezdei tanfolyamokkal szerelte képesítését, tehát akkor, mikor a zene és énekre még annyi időt sem fordíthattak a sok tantárgy miatt, mint jelenben, beláthatjuk, hogy csak a kiváló érdeklődés és nagyobb szorgalommal párosult hajlamok hozhatták a kérdéses tárgyból azt a képesítést, melylyel az éneket módszeresen és kielégítő eredménnyel taníthatják. Kötelező lévén azonban az énektanítás, a dolog természetéből önként következik, hogy minden tanító ereje és képessége szerint tanított és tanít ma is énekelni.

Önként érthető az is, hogy ez idők szerint csak kivételként szerepelnek azon iskolák, melyek nem pusztá hallás után, hanem hangjegy szerint is tanítják az éneket. Kitűnt legujabban az is, hogy a fennebbi állításom alól még fővárosunk elemi iskoláit sem vehetjük ki. Wehner Gyula József fővárosi igazgató „101 iskolai ének” cím alatt egy oly füzetet adott ki, mely iskolai használatra válogatott daloknak pusztá szövegeit tartalmazza. Ezt a növendékek számára adta ki s ugyanekkor gondoskodott egy vezérkönyvben a tanítók számára az érintett füzet megfelelő dallamainak kiadásáról is. Wehner említett füzetét a fővárosi tanács elemi iskolái számára ajánlotta. A közoktatásügyi miniszter ez ajánlatot hatályon kívül helyezte. A fővárosi tanács ebbe nem nyugodott belé, Wehner pedig felhívta a tanítószágot arra, hogy testületi gyűléseikben döntsék el, vajjon a hangjegy szerint, vagy a hallás után való énektanításnak van-e helye az elemi népiskolában?

Mielőtt e kérdéshez szoltam volna, szükségesnek tartottam az eddig elmondott előzményekkel világítani meg némileg a mai énektanítás állapotát. Kérdésem fejtetetését pedig ott kezdem, hogy vajjon hasznos-e és szükséges-e az énektanítás?

(Vége következik.)

Tóth Károly.

T Á R C Z A.

Nőalakok a francia forradalomból.

II.

Mária Antoinette mellett kétségkívül a legérdekesebb és legvonzóbb alak a francia forradalom korszakában Beauharnais Josephine grófné, I. Napoleon első neje s trónjának bizonyára legkiválóbb díszje. Josephine Tascher de la Pagerie 1763-ban Nyugatindianában Martinique szigeten született, hol atyja régi nemes család sarja révkapitányi tisztet viselt. Tizenöt éves korában haza került

Franciaországba, hol egy évvel később Vicomte Beauharnais Sándor ezredes, majd tábornok nevére lön, ki részt vett az éjszakamerikai egyesült államok szabadságharcában, s komoly és felvilágosodott férfiú hírében állott. Ezen házasságból, mely nem volt szerencsésnek mondható, két gyermek származott: Eugen, később olasz alkirály, majd I. Napoleon bukása után Leuchtenberg herceg és Hortensia, Bonaparte Lajos hollandi király neje és III. Napoleon császár édesanyja.

Beauharnais tábornok valamint neje a forradalom-

ban a girondisták pártján állottak, mely a vérengző erőszak ellenében egy mérsékeltebb elem létrehozatalán s a királyi család megmentésén fáradozott. Mint nemzetgyűlési képviselő Beauharnais tábornok a köztársaság hívének vallotta magát, s tekintélye és népszerűsége egy időben oly nagy volt, hogy hívei őt szemelték ki, akarat ellenére, egy fontos miniszteri tárca átvételére. Azonban a hegypárt, a szélső ellenzék győzelme őt is megbuktatta s nejével együtt a börtönbe került. A forradalmi törvényszék által halálra ítéltetvén, kivégeztetett, míg neje továbbra is fogságban maradt.

A fiatal özvegy börtönében megismerkedett Cabarus asszonnyal, ki később a forradalom egyik kiváló képviselőjével Tallieu-vel lépett házasságra, s utóbb mint Chimay hercegnő nevezetes szerepet játszott hazája történetében. Tallieu mindkét hölgyet kiszabadítá a börtönből; s miután Josephine baráti viszonyba lépett a mérsékelt köztársasági párt három vezérével: Carnot, Sieyès és Barras-val, rendkívüli egyéni tehetségeinél fogva csakhamar központjává lön egy körnek: honnan a rémuralom megbuktatásának eszméje, majd annak megvalósítása kiindult. Barras családjában ismerkedett meg Josephine Beauharnais a hat évvel fiatalabb, s még meglehetősen ismeretlen Bonaparte Napoleon tüzértiszttel, kivel nem-sokára, 1796-ban házasságra is lépett, mi által sorsát a század legnagyobb, s vezetés bukása után legszerencsésebb emberének sorsához kötötte.

Ettől fogva Josephine élénk részt vett férjének gyors és bámulatraméltó emelkedésében; s midőn az éfnyes olaszországi hadjáratából visszatért s a campoformioi béke a francia köztársaságot szilárd alapokra fektette, Josephine volt az, ki az Anglia ellen intézett egyiptomi hadjárat létrejövételének egyik titkos tényezőjévé lön. S míg Napoleon az piramidek alatt és Sýriában aratta babérait, neje a csendes, Malmaison nyári kastélyból élénk figyelemmel kísérte a nagy ember minden lépését; kinek visszatérése után is a legnagyobb tevékenységet és odaadást fejtette ki, hogy annak hatalmát és Franciaország újabb diadalait előmozdítsa.

Napoleon első consullá választatván, mindinkább közeledett, nagyraavagyó eszményének megvalósításához. A Tuillériák régi királyi palotájába új emberek költözöködének, s a régítől mindenben különböző szellem vált uralkodóvá; Josephine a szépség és hatalom varázsától környezve tartá ott udvarát s mindenkit lebilincsel lényének varázsa és elragadó fensége által; büszkén tekintett férjére: ki a rémuralmat megfékezte, Franciaországot nagygyá tette s kinek győzelmei bámulatra ragadták az egész világot; az első consul viszont jó szellemét ünneplé ama nőben, kinek első felemelkedését voltaképen köszönhetette s kinek ritka lelki tulajdonságai méltó kiegészítésül szolgáltak saját tüneményeszerű lényének. Azonban Josephine nem értett egyet férjének titkos végcéljával, ki immár egyedül a fejedelmi biborban látta mértéktelen hatalom-vágyának kielégítését. Nemének sajátos, titokzatos jóssejtelve mondá neki: hogy a fejedelmi korona szerelmének és boldogságának sarkötvet jelzi, melyen túl férjének sem virul többé tartós boldogság... De a nagy ember egyéniségének büvérejjével legyőző neje aggodalmait s midőn a Napoleonok történetében oly sokszorosan emlékezetes december 2-án 1804-ben Napoleon saját kezével tevő fejére a császári koronát: a nőben elnémult a félelem érzése a jövő rejtélyei előtt s benső természetének egész erejével engedé át magát a jelen ellenállhatatlan, szemet-lelket kápráztató büvöletének. A ragyogó fény egy pillanatra legyőzte a jövő aggodalomszülte árnyait.

Ámbár Napoleon házassága nem volt megáldva gyermekekkel, annak boldogságát legalább első időszakában nem zavarta meg a legkisebb dissonancia sem. Tanúságot tesznek erről mindkettő levelei, melyek a leggyengébb érzelmek mellett a kölcsönös és feltétlen odaadást tolmácsolják. A tábor zajából, veszélyektől körülvéve, messze idegen földről így ír a marengoi és lodii hős malmaisoni magányában egyedül vele és dicsőségével elfoglalt nejének: „Te vagy lelkem egyedüli gondolata; ha az elfoglaltság bonyodalmai kifárasztanak, vagy untatnak, ha az események kimenetele aggasztani kezd vagy félelemmel tölt el, ha az emberek az undor érzését ébresztik fel bennem s azon ponton állok, hogy megátkozom életemet, akkor szívemre teszem kezemet, melyben képed kiolthatlanul élsz s azt mondom: hogy éretted élni, életem legszebb feladata s egyedüli története.“

I. Napoleon, a francziák császára bátran nevezhette volna magát 1809-ben a wagrami győzelem nagy napján a világ urának; senkisémet lett volna, ki e fenhéjazó címre bitorláshoz merte volna nevezni. De a szerencse utólérhetetlen magaslatán a világ ura nem volt megelégedve önmagával. Lelkében egy kielégítetlen vágy fészkelte; a világ ura, ki előtt koronás fők hajlongtak, kinek egy intése parancs volt, ki millió lelkek felett korlátlanul rendelkezhetett, nem volt megelégedve; a világ ura egy gyenge nő birtoka után vágyócsék: ki születésének varázsával önalkotta trónjának új, érdekes zománcot volt hivatva kölcsönözni. Napoleon házassága Josephine-nel gyermektelen maradt, a politikai raison örökösét sürgetett; a modern Caesar dynastiájának megszilárdítását tűzte ki magának feladatúl. Szép, szellemes nejét, kinek köszönhetette első felemelkedését a szerencse lépcsőjén, eltaszítá magától, hogy annak helyét egy biborban született gyermekkel töltsse be. A politikai áldozatok száma a történelemben nem csekély, de Napoleon e számot egyikével a legérdekesebbeknek szaporítá. Josephine nem született biborban, de fejedelmi volt rajta minden, erényei, hibái. Európa egyik leghatalmasabb uralkodója elismerte és meghajolt előtte. I. Sándor orosz császár, korábban rajongó bámulója Napoleonnak, mindvégig hódolatteljes tisztelője maradt Tascher de la Pagerie Josephinenak. A világ ura elég hatalmas volt arra, hogy egy ártatlan nőt legszen- tebb jogától megfoszszon; s elég kicsiny volt: hogy egy gyermeket tegyen nagygyá, ki e nagyság után nem vágyócsék, s kinek szívében nem lakozék iránta a valódi szeretetnek egy parányi szikrája sem.

Mária Lujza II. Ferencz német császár és magyar király leánya, Napoleon második neje nem született a trónra; a bibornak sem értékét, sem jelentőségét nem ismerte. Lelkében teljesen hiányzott a nagyraavagyás ösztönző, serkentő ingere; még a köznapias hiúság iránt sem bírt nagyobb fogékonysággal. Polgáris neveltetése polgáris érzelmeket ültetett szívébe; idegenkedett minden feszültebb, ünnepesebb látványosságtól, kivéven, hogy ha a látványosság gyermekies szórakozást helyezett kilátásba. Hogyha Mária Lujzát Napoleon első nejével Josephineval összehasonlítjuk, az eredmény legtöbb esetben nem fog kedvezni a habsburgi főhercegnőnek. A mi a válogatott és keresett bajt, valamint a szeretetreméltóságot illeti, abban bizonyára Josephine felette állott Mária Lujzának. Josephine vakító, kápráztató megjelenés volt; szellemességével és igazi női tapintatával még ellenségeit is elbűvölte, lebilincselte. A tetszés művésze egészen birtokában állott; ízlése, szívjósága senki előtt sem volt ismeretlen; erényei oly szembetűnők valának, hogy fogyatkozásairól senkisémet beszélt. Emberbaráti czélokra

nagyobb összegeket fordított egy maga, mint korának valamennyi nagyjai összevéve; és mégis, sohasem kérkedett jótékonyágával. Mária Lujza a pillanatnyi hódítási tehetségek egyikével sem bírt; egyszerű mesterkéletlen természete mindent maga fogadott be. Mulattató és társalgási tehetsége nem mérkőzhetett Josephinéval, ki ragyogó szellemességével és pezsgő francia éleltségével magával ragadott mindenkit. Mária Lujza takarékos sőt néha fősvény volt, pénzzavarba sohasem jött, s a férjétől kapott összegekkel mindig beírte. Josephine ellenben a pazarlásig bőkezű, mindig túllépte a rendelkezésére álló hitelt, mindig tele volt adóssággal s tartózásainak összege gyakran oly nagy volt, hogy nem merte bevallani férjének, ki a maga részéről szigorú és rendes gazda volt.

A két hölgy jelleme egészen eltért egymástól s vonzalmuk alapja sem egyezett meg. Josephine szenvedélyes hévvel szerette, bálványozta férjét; kinek dicsőségeért, nagyságáért, szerencséjéért minden pillanatban oda adta volna életét. Szíve kimeríthetetlen forrása volt lángoló szerelmének. Szerette benne a férfit és a lángészt, a barátot és a császárt, s úgy érezte, mintha annak dicsőségével saját lénye összeforrott volna. Josephine jellemének két kiváló alapja volt: a szerelem és dicsőség... A szívtelen ész által parancsolt válása gyógyíthatatlan sebet ejtett szívére és büszkeségén; szerelme és dicsvágya egyaránt megvala sértve azon frivolitás által, melylyel ezen válás megindítottat és végrehajtatott; nem is élte túl bukását s meghalt Napoleon szerencse-csillagának leszállásával. Mária Lujza passiv engedelmességhez szokott jellemében hiányoztak a mozdító erők, melyek Josephinénál oly feltűnő mértékben nyilvánultak. Nem volt valódi érzéke ferje nagysága és történelmi jelentősége iránt; mint gyermek gyűlölte őt, mint házának legveszedelmesebb ellenségét; mint nő szerette őt, csak hogy ezen szeretetnek forrása nem az odaadó önmagát megtagadó szenvedély, hanem a gyermeki engedelmesség volt, ezen tulajdonképeni alapja egész jellemének. Engedelmségből lön nejjévé férjének, kit engedelmségből, szokásból, talán hálából szeretett; mert romlatlan egyszerű érzése nem fogadhatta közönynyel a nagy ember ezen kedveskedéseit és gyengéd figyelmét. Jellemében a szenvedély egészen hiányzott, azért szerelme nem bírt igazi hévvel. Mária Lujza azon lények közé tartozott, kik önmagukból nem tudnak kiemelkedni; mindig másnak támasztát keresik s legtöbbször ahhoz simulnak, azt szeretik, ki közelükben van, ki közvetlen hat rájuk s ki velük gyengéden és jól bánik. Mária Lujza bárkinek lett volna nejjévé, azt épp úgy szerette volna, mint szerette Napoleont mind addig, míg a lángész közvetlen hatását érezte, míg férje oldala mellett állott; s a bűvölet mindjárt vesztett hatásából, mihelyt a mester távol volt.

Josephine a császárné címével lépett vissza a magánéletbe 1809 december havában s fényes udvarával az Evreux közelében fekvő Navarra kastélyban vette állandó lakását. Azonban a válás nem idegeníté el a korábbi házastársakat egymástól, kik azontúl is sűrűn leveleztek egymással, sőt Napoleon nem ritkán mégis látogatta dicsőségének és szerencséjének méltó társát. Napoleon első lemondása után egyedüli óhajta volt, a bukott oroszánt Elba szigetére kísérlhetni, mit azonban a szövetségesek megtagadtak tőle. Napoleon még Elba szigeten időzött, a száznapi rövid dicsősége és szörnyű veresége még nem következett vala be, midőn Josephine veszélyes torokbajba esett, mely 1814 május 29-én hirtelen kioltá életét. Gyermekai 1822-ben a ruel-i templomban, hol örök álmát aluszsa, emléket állítottak anyjoknak, melyen térdelő helyzetben látható. *Dr. Lázár Gyula.*

EGYESÜLETI ÉLET.

Tanító-testületünk könyvbíró bizottsága gyűlést tartott április 9-én. Ez alkalommal Bartholomaeides Adél bírálta meg dr. Veress Vilmos „Kereskedelmi számtan a közép-foku kereskedelmi iskolák I. osztálya számára” című kézikönyvét. Bíró kimutatván a könyvnek előnyeit s megjelölvén hiányait, arra az eredményre jut, hogy a dr. Veress V. könyve a legjobb tankönyvek közé sorozható.

E nézetet az előadottak alapján s közvetlen meggyőződés folytán a bizottság magáévá tette. A bírálatot adni fogjuk.

Nevelésügyi bizottságunk április 16-án tartotta közlebbi gyűlést, mely alkalommal két előadás volt.

Sólyom János „A közvizsgálati jutalmazás” cz. tételről értekezett.

Gondos utánjárás nyomán felsorolta azon bizonyítékokat, melyeket a közvizsgálatok alkalmával kiosztatni szokott jutalmak mellett és ellen felhozhatni, s ezek összehasonlítása után arra az eredményre jut, hogy a közvizsgálati jutalmakat el kell törölni. A bizottság bővebb megvitatás után kimondotta, miszerint törekedjenek a tanítók oda irányítani a jószívű adakozók buzgóságát, hogy egyesek jutalmazása helyett inkább az iskolai tanszerekre adják, a mit elszántak, hogy így a gyermekek az írószereket s nélkülözhetetlen taneszközöket ingyen kapják.

Merültek fel a vitatkozás folytán természetesen olyan nézetek is, melyek a jutalmazást nem tartják olyan rendkívül veszélyesnek s ártalmasnak, kivált nálunk, a hol még örvendünk kell, ha egy-egy nemeslelkű pártfogóban lobbot vet a jóindulat az iskola iránt. Nincs oly erő a természetben, mely ártalmas is ne lehessen, ha használni bír.

A tudomány épen arra törekszik, hogy felébbressze s igába fogja az aluva tétlen, s szabadon hagyva romboló természeti erélyt. Ezt a paedagógiának sem szabad szem elől tévesztetni az erkölcsi világban. Meglehet, hogy legalább is nem könnyen lehetne jótékonyra buzdítani egy némely olyan patronust, a kinek szíve egy tehetséggel megáldott szorgalmas, jó magaviseletű szegény gyermek értelmes feleletén megindul. Nem épen lehetetlen, hogy a jutalom nemcsak ott teszi meg jótékony hatását, a hová irányul, hanem ott is, a honnan kiindul. Az az ok, hogy a tanító a legjobb akarattal mellett sem tudja mindig helyesen megválasztani, hogy kinek ítélje oda a jutalmat, sokat vesz súlyából, ha meggondoljuk, hogy az emberi gyarlóság érvényesülése az érdem-fokozat megállapításánál sincs kizárva s azt mégis meg kell állapítani.

Ha jól meggondoljuk, talán a jutalmazást ellenző okok nem is annyira a gyermekek kedély világában, s a tanítók netaláni tévedéseiben találhatók fel, mint inkább a miveletlen s meggondolatlan szülőkből, kik nem átalják beléártani magukat az iskola intézkedéseibe s igazságtalanul gáncsolják a tanító lelkiismeretes eljárását.

Igaz, hogy ha az iskola annyira vezetett el engedné magát a szülők értelmetlen osztályától, akkor a szegény iskolás gyermekeket segélyező rongyos-egyleteket is meg kellene szüntetni, mert azoknál is megtörtént, hogy a szülő visszavetette a gyermekének ajándékozott ruhát azért, mert nem volt olyan szép, mint a milyent ő kívánt volna. Csak ennek másnemű változata hát az, mikor a szülő sárba vágja a tiz krajczáróst, földre dobja a jutalom könyvet, megveri a gyermeket s szítja a tanítót, hogy miért nem eszközölt vagy adott az ő gyermekének több, illetőleg értékesebb jutalmat.

Azonban legyen bárhol az ok, a miért a jutalmazásnak rossz következményei is vannak; azokkal az iskolának számolnia kell. Főleg ezen a szülők részéről támadó kedvetlenségek azok, a melyek a bizottsággal kimondatták, miszerint czélul kell kitűzni, hogy az iskolai vizsgálati jutalmazások lassanként menjenek ki a divatból.

A második előadó Balázs József volt, ki „Az iskola-mulasztás okai”-ról értekezett. Erről jövő számunkban szólunk.

IRODALOM.

A földrajz alapvonalai, kapcsolatban Szilágyimegye és környéke rövid földrajzával. A legújabb miniszteri tanterv alapján, a népiskolák III. osztálya számára. Írták Boér Miklós és Bardócz Pál. Ára Szilágyvárm. térképével együtt 25 kr. Zilah, Takács Lajos. 1888.

Vita tárgya volt már több helyt, s így a kolozsvári tanítói körben is az a kérdés: célszerű-e az elemi iskola III. osztályában a földrajz tanításához tankönyvet használni, vagy nem? S a vitakozás szerencsés természete hozza már magával, hogy a tankönyv-használat mellett is, ellen is szóltak jobban. Szerencsésnek mondom ezt a körülményt, mert a művelt emberek közt lefolyó vita az a fölvilágosító, eszmét, eszmére teremtő processus, mely alatt sikerül az igazságot legalább megközelítenünk. Dacára annak, hogy én is szeretem az igazságot, engedje meg a tisztelt bizottság, hogy rövidség és időnyerés kedvéért, most mégis egy kissé igazságtalan legyek, s a III. osztályos földrajzi tankönyvhasználat ellenségeinek véleményét mellőzve, csak a védelmezők nézetéről szóljak ez alkalommal egy pár szót, mivel magam is ezeknek a táborába tartozom, s mivel éppen egy olyan földrajz került hozzám megbirálás végett, mely a III. osztály számára iratott.

Szerintünk szükséges a tankönyv 1) azért, hogy a mit a gyermek az iskolában meg nem értett, azt érthesse meg tankönyvből, különösen az osztatlan népiskola gyermeke: hiszen ott olyan kevés idő marad a megértés kipuhítására. 2) A gyermeknek több alkalma nyílik az olvasás begyakorlására, a mi pedig tagadhatatlanul igen fontos argumentum. 3) Ha a gyermek azt a pár tételt, a melyet meg kellett volna tanulnia az iskolában, otthon is elolvassa; inkább megmarad az emlékezetében, az emlékezet pedig nagy szerepet játszik a földrajz tanulásánál. Ha hozzá teszünk még, hogy akárhány gyermek szórakozott s e miatt sok dolog kikerüli a figyelmét; a tankönyvből kipótolhatja a hiányt. míg tankönyv nélkül, lehet, örökre ott marad a hézag. 4) Az intelligens szülő, a ki érdeklődik a gyermeke előhaladása iránt, a tankönyvből, a legtöbb esetben, inkább eligazodhatik arra nézve, miről volt szó az utóbbi órákon, milyen ismeretkörben forognak jelenleg, mintha a gyermektől kérdezősködik. Sőt szükség esetében az ilyen szülő a gyermeket támogathatja, segítheti a feladat megtanulásánál. 5) Ha a tanító nem rég került az illető megyébe s ennél fogva tájékozatlan, a megye földrajzát tárgyaló könyvek igen jó szolgálatot tehetnek.

Más kérdés már most az, hogy kielégítők-e hát ezek a tankönyvek? A hozzám jutott könyv meg is volt már bírálva; tehát nem én vagyok az első, a ki ezt teszi. Méltán kérdezheti a t. bizottság: megérdemli-e egy ilyen kis tankönyv, s hozzá, lebírált, elítélt könyv, hogy az időt vesztessük vele, hiszen nem csak az angol szereti mondogatni, mi is úgy hiszszük, hogy „az idő pénz.“ Igaz. Azonban, ha a könyv talán nem is érdemelné, megérdemli 1) az iskola; hiszen az elemi iskola adja meg az alapját az ember összes tudásának. S megérdemli 2) az, hogy tanítók irták; mert tanítók csak mostanában kezdenek bátorságot venni e munkához, a melyhez joguk, kellő ismeret és tapasztalat mellett leginkább nekik volna. A könyvpiaczon megjelent elemi iskolai tankönyvek nagyobb részét, különösen eddig, olyan emberek irták, a kik tanítással, s éppen elemi tanítással, soha sem foglalkoztak, a mi aztán sok munkán nagyon is meglátszik. Mert a tudáson és jó írás módon kívül, gyakorlat és közvetlen tapasztalat is kell ahhoz, hogy valaki jó tankönyvet írjon. De térjek már a szóban forgó könyvre.

Szerzők a mű bevezetésében különösen két dolgot emelnek ki: 1) hogy a földrajzi alapfogalmakat olvasmányok alakjában tárgyalják; 2) hogy a megye speciális földrajzában a folyók mentén haladnak.

Hogy az alapfogalmakat olvasmányok alakjában adják elő, azt helyesnek tartom. Ez a tárgy alkalmas arra, s al-

kalmas ebben az osztályban. Hadd olvassanak minél többet és világosodjék értelmök az olvasás gyakorlása alatt ilyen irányban is; mert csak akkor tanulhat a gyermek később könnyen, nagy fáradság nélkül, ha kellő folyékonytsággal és értelemmel tud olvasni. Egyik bírálónak az a nézete, hogy sok olyan dologról van szó az olvasmányokban, a mit már tanult a gyermek a II. osztályban, s hogy ezért az olvasmányok részben „tulhaladott álláspontot“ (!) képeznek a gyermekre nézve. De uram, isten, mi lehet egy 8—9 éves gyermekre nézve tulhaladott álláspont, s éppen a földrajz körében? Még akkor is, ha már hallott valamely dologról valamit! Hiszen magasabb osztályokban is ismétléssel kezdjük és kell kezdenünk a tanévet? Mi lenne a gyermek ismereteiből, ha soha sem tekintenénk visszafelé, csak rohánánk mindig előre?

Szerintem ezek az ismétlések nem tartoznak a tankönyv hibái közé. Aztán más III. osztályos könyvek is ugyanazon alapfogalmakat tárgyalják. Vegyük péld. a jól ismert, és meglehetősen elterjedt dr. Emericzy G.-féle földrajzot, ebben ugyanazokat találjuk T. i. általános ismeretek: a föld felületének domborzati viszonyairól (halom, domb, hegy, hegység, síkság, völgy.) Továbbá: világtájak, vizek (forrás, folyó, tó stb.) Beszél aztán a levegőről, szélről. Az éghajlatról. A csalládról; innen áttér a helység, a szállóhely s a község fogalmára. Csakhogy Emericzy a megyét nem tárgyalja, s e helyett beszél még az óra körről, a Nap útjáról, a Hold változásairól és valamit az álló csillagokról is.

A mikről ebben a kis könyvben (t. i. a Boér, Bardócz-féle) nincsen szó, s ez nem mondható hibának.

De nem tartom helyesnek azt, hogy az olvasmányok igen hosszúak. A kis gyermek türelmét, érdeklődését hamar kifárasztja az, hogy ha az olvasmány apró betűvel nyomtatott és 4—5 oldalra terjed. Ő szereti a nagy betűt, s ebben igaza van már a szeme érdekében is; szereti a rövid olvasmányt. Vére gyorsan lüktet, idegrendszere gyorsan működik; ezért hamarabb is kifárad az egyforma munkában és türelmetlenül nézi: sok van-e még hátra?

És igaz az is, hogy az olvasmányok irálya nincs mindenütt a gyermek értelméhez szabva. Mondják szerzők, hogy a régebben használt Borbély-féle könyv, a melynek alapján a megye földrajzát irták, nemcsak terjedelme, de nehézkés meghatározásai miatt sem alkalmas a gyermek számára. De vegyük péld. azt a szakaszt, mely az éghajlatról beszél. Borbély így fogalmazza: „Vannak ugyanis oly helyek a földön, a hol mindig meleg van, ott az éghajlat meleg, s vannak olyan helyek, a hol mindig hideg van, ott az éghajlat hideg; vannak azonban oly helyek is, a hol a meleg és a hideg az évszakok szerint változik; ilyen helyen az éghajlat mérsékeltnek mondatik“ (!?) stb.

Az előttünk fekvő könyvecske pedig így beszél: „A földünket környező levegő mindig egyenlőképpen meleg, hideg vagy változó. A levegőnek ezt a tulajdonságát éghajlatnak nevezzük. Az a földterület, mely fölött a levegő állandóan meleg, meleg éghajlat alatt, az a földterület, mely fölött a levegő állandóan hideg, hideg éghajlat alatt fekszik. Mi mérsékelt éghajlat alatt lakunk, mert fölöttünk a levegő sem nem tulságosan meleg, sem nem nagyon hideg.“ stb.

Én azt hiszem, hogy az előbbi magyarázat egyszerűbb s kevésbé nehéz, mint az utóbbi. Nehány erőltetett, homályos mondatral is találkozunk; de tulzás volna azt állítani, a mit az érintetem bírálata mond, hogy „az egész mű irása fellengős és kedélyeskedéseinek hatása, mint akár a nuxvomiacé.“ (!)

Hiszen ő sem idéz bizonyítékul más mondatot, mint ezt: „A réten kaszások sarkalták egymást és nyomukban illatos rendek maradtak fonnyadó sorokban.“ Ez elég erőltetett, az igaz; de ha az egész mű irálya ilyen volna, akkor több bizonyítékot kellett volna fölhozni az igazság és meggyőződés kedvéért.

(Vége következik.)

Binder Laura.

V E G Y E S E K

— **Előfizetőinkhez.** Jelen számmal lapunk évi folyamának közepére érven, tisztelettel kérjük t. előfizetőinket, hogy a lap díját beküldeni sziveskedjenek.

— **Állami felügyelet és a felekezeti iskolák.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter közelebről 37.512—1888. sz. a. kibocsátott rendeletében, mivel némely közig. bizottságnál és kir. tanfelügyelőnél ellenkező eljárást tapasztalt, meghagyja, hogy mielőtt a felekezeti iskolák hiányainak rendezésére és pótlására az illetékes hatóságokat általa sürgtettnék, a közig. bizottság és kir. tanfelügyelő előbb a saját körükben tegyenek meg minden lehető, s csak azon esetben, ha ezeknek nem volna sikere, forduljanak hozzá.

— **A magyarnyelv tanítása érdekében.** A vall.- és közokt. miniszter f. é. 16.568—1889. sz. a. kelt rendeletében a megyei közigazgatási bizottságokat felhívja, hogy a nem magyar-ajkú iskolákban a magyar nyelv sikeres tanítása által magukat érdemessé tett tanítók jutalmazására alapot létesítsenek.

— **Iskolai benlakás és tejszükséglet.** A vallás- és közokt. m. kir. miniszter f. évi 2.280—1889. sz. a. kiadott rendeletében a benlakással összekötött intézetek igazgatóságainak utasítást ad arra nézve, hogy a tejszükségletet, a mennyiben ilyenek léteznek, tejszövetkezetektől szerezzék be, mivel az ily szövetkezeteknél a tejhamisítás ki van zárva s általában mindig jobb tápszert nyújtanak.

— **A számsorok interponctiója.** A magy. királyi és a cs. és kir. osztrák kormány közt a számsorok interponctiójának egyöntetűvé tétele céljából létrejött egység értelmében, a földmivelés-, ipar- és keresk. ügyi m. kir. miniszterrel egyetértőleg a vall.- és közokt. miniszter f. é. 1.032—1889. eln. sz. a. kiadott rendeletében arra hívja fel a kir. tanfelügyelőségeket, hogy jövőre minden statisztikai és egyéb hivatalos kimutatásban, a számsorok akként pontosítottanak, hogy jobbról balra az első három számjegyet egy pont, a következőt egy vessző, s így tovább felváltva egy pont és ismét egy vessző választja el a hármanként csoportosított számjegyeket. A tízedesek megkülönböztetésül egy a számjegyek alsó vonalánál kissé magasabbra helyezett pont szolgál s további megkülönböztetésül a tízedesek apróbb számjegyekkel irandók. A rendelet a következő példát közli a szükségelt jelzéssel: 1.000.000.000^oo A miniszter ki vansága az, hogy az interponctiora nézve elfogadott ezen elvek, a m. korona orsz. egész területén általános érvényre jussanak.

— **A brassói áll. közép faipariskola.** A vall.- és közokt. miniszter körlevélben figyelmezteti a felső nép- és polg. isk. igazgatóit, hogy a vezetősök alatt álló iskolák tanulóival ismertessék meg a brassói áll. közép faipariskola szervezetét és célját. Ezen intézet célja: hogy a bútör- és építő asztalos és esztergályos ipar terére főmunkásokat, művezetőket s szakavatott s önálló működésre alkalmas mestereket neveljen. A tanfolyam 3 évre terjed. A felvétellel felvétel valamelyik középiskola, gymnasium, polgári vagy reáliskola négy alsó, avagy a felső népiskola három osztályának jó sikerrel való elvégzése. A tanítás díjmentes s ez intézettel kapcsolatban álló konviktusban a szegény sorsú jó tanulók némi kedvezményekben részesülnek. Az érdekeltek bővebb felvilágosításért Orbán Ferenczhez ezen közép faipariskola igazgatójához (Brassó) fordulhatnak.

— **Közvizsgálatok az ipariskolákban.** A kolozsvári községre fentartott alsó fokú ipariskolák f. tanévi közvizsgálatai m. hó 28-án és f. hó 5-én folytak le, az elméleti tantárgyakból. A rajzoktatás a vall.- és közokt. miniszter rendeletére még június hó végeig tart. Április 28-án d. e. 11—12 óráig a hittani vizsgálatok voltak meg az egyes hitfelekezetek templomaiban. A vallásos ismeretekben, valamint

az egyházi énekek tanulásában szép előmenetelről adtak számot a növendékek. A közvizsgálatokkal kapcsolatosan a tanulók munkáiból rendezni szokott kiállítás a közp. rajziskola helyiségében máj. 2-án d. e. nyílt meg, melyen az ipariskolák 580 tanulója közül 153 vett részt. A bíráló biz. 21 első, 30 második díjat és 52 dicséret oklevelet ítélte oda. Május 5-én d. e. és d. u. folytak le a többi tárgyak vizsgálatai, a felkért vizsgáló biztosok és érdeklődő iparosok jelenlétében. E nap d. u. 6 órakor zárták be a tanulók munkakiállítását.

— **A kolozsvári állami tanítónőképző-intézet önképzőköre.** f. év 1889. május hó 12-én d. e. szép számú közönség előtt tartotta meg zárünnepélyét, a következő műsorral: 1. „Ima“, Glucktól; éneklék az I., II., III. és IV. oszt. növendékei. 2. „Titkári jelentés“, összeállította és felolvassa Karácson Ottília, IV. o. növ., önképzőköri főtítkárné. 3. „Hebridák“, nyitány Mendelssohntól; 4. kézre, zong. Török Berta, III. oszt. és Halácsi Amália, II. oszt. növ. 4. „Szeresd a gyermeked“, Pósa Lajostól; szavalja Entz Jolán, II. oszt. növendék. 5. „Nyári reggel“, daljáték Ernyey Józseftől; éneklék az I., II., III. és IV. oszt. növendékei. 6. „Rendületlenül“, Arany Jánostól; szavalja Kociuba Róza, II. oszt. növ. 7. „Sobri-dal“, Dreischoktól; zong. Kertész Emma, II. oszt. növ. 8. „Sajka-dal“, Prah Henriktől; éneklék az I., II., III. és IV. oszt. növendékei. 9. „Rákóczyné“, Arany Jánostól; szav. Asztalos Irén, I. oszt. növ. 10. „Rondo Capriccioso“, Mendelssohntól; zong. Graf Berta, IV. oszt. növ. 11. „Láratom halálára“, Gyulai Páltól; szav. Némethy Lenke, IV. oszt. növ. 12. „Népdalok“, éneklék az I., II., III. és IV. oszt. növendékei. 13. „II. Rapsodia“, Liszt Ferencztől; 4 kézre, zong. Gruber Irén, IV. oszt. és Doucha Szidonia, II. oszt. növ. Az előadás igen szépen sikerült s bizonyosságot tett arról, hogy a tanárok híven teljesítik kötelességüket s a tanítványok szorgalmasan készülnek választott pályájokra. A szép számú hallgatóság többszöri tetszés-nyilvánításával adott kifejezést meglegedésének.

— **Meghívó.** A kolozsmegyei tanító-testület Bánffy-hunyadi köre a jelen tanévi II-ik rendes gyűlését folyó évi május hó 25-én, Csucsán, az állami iskola helyiségében tartja meg, melyre a kör tagjait s a tanügy barátait tisztelettel meghívom. A gyűlés tárgyszorozata: 1) 8 órától 9 óráig: nyilvános tanítást tart Kovács Dániel, b.-hunyadi áll. polg. isk. tan. az elemi iskola .-ik osztályában a földrajzból. 2) 9 órakor: Elnöki megnyitó-beszéd. 3) A múlt gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása. 4) Elnöki előterjesztések. 5) Pénztárnoki jelentés. 6) Értekezés „Az értelem és az érzellem műveléséről.“ (folytatás) Csorja Károly, csucsai áll. isk. igazg.-tanítótól. 7) A nyilvános tanítás megbirálása zárt ülésben. 8) Vitatételek a földrajznak rajzoltató módszerrel való tanításáról az el. iskolában. Előadó Kovács Dániel, b.-hunyadi áll. polg. isk. tanár. (Ezen vitatétel egyes pontjai: a) Kell-e az elemi iskolai földrajz tanításnál a gyermekekkel is rajzoltatnunk? b) Az osztatlan népiskolába bevezető-e a rajzoltató módszer? c) Miféle célokat kell elérnünk a rajzoltatással? d) Mit kell lerajzoltatni és milyen jelöléseket alkalmazunk? e) A lerajzolható anyagot hogyan oszszuk be osztályok szerint? f) Mily főbb módszeres szabályokat tartunk szem előtt a rajzoltatás alkalmával? g) Miképpen történjék a rajzoltatás? Az eljárás részletes megállapítása) 9) Felolvasás az elemi iskolai énektanítás módszeréről Czuczka János, Kalota-Szentkirály-zentelki áll. isk. igazgató-tanítótól. 10) A jövő gyűlés helyének, idejének megállapítása és indítványok. Bánffy-Hunyadon, 1889. május hó 9-én. Koleszár Lajos, köri elnök.

TARTALOM: Jelentés a közoktatás állapotáról. IV. Kovács Antal. — Jutalom-osztás az iskolában. Pap György. — Az elemi népiskolai énektanítás kérdéséhez. (Vége köv.) Tóth Károly. — Tárca: Nőalakok a francia forradalomból. II. Dr. Lázár Gyula. — Egyesületi élet. — Irodalom: Könyvismertetés. Szilágyimegye földrajza. (Vége köv.) Binder Laura. — Vegyesek.